

CENTRE EXCURSIONISTA DE LA SERRA ESPADÀ

Depòsit legal: CS-364-1999

Societat d'Amics de la Serra Espadà

Butlletí núm. 47 • HIVERN 2015

Estimats socis:

Tal com vos informàvem en l'anterior butlletí, li hem donat una espenta al facebook i també a la pàgina web. Intentarem que les notícies del facebook també estiguen en la pàgina web, a fi de mantindre-vos informats.

També hem creat un compte de twitter, ací baix teniu els enllaços; encara que no tingueu facebook podeu entrar i donar-li a m'agrada, la pàgina és oberta.

<https://www.facebook.com/pages/Centre-Excursionista-De-La-Serra-Espada/120357258142079>

https://twitter.com/SASE_Espada

Si teniu alguna foto o bé sou coneixedors d'alguna agressió a les nostres comarques no deixeu d'enviar-nos-la i ho publicariem.

Esperem que aquest any siga millor que els passats, bon any!.

Carme Orenga

Llac Bohinj

Edita: **Societat d'Amics de la Serra Espadà**

Les opinions dels autors no han de coincidir necessàriament amb les del consell de redacció.

Consell de redacció: José Antonio Campo, Inma Vicent, Carme Orenga i Rafa Vercher.

Diseny i maquetació: **eoprint**

Adreça Internet: <http://www.serra-espada.org>

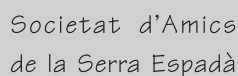
Correu electrònic: secretsase@serra-espada.org

 Centre Excursionista de la Serra Espadà

Foto portada: Sierra Guadarrama. Foto: Jean Paul.

Foto contraportada: Ceps. Foto: Carme Orenga.

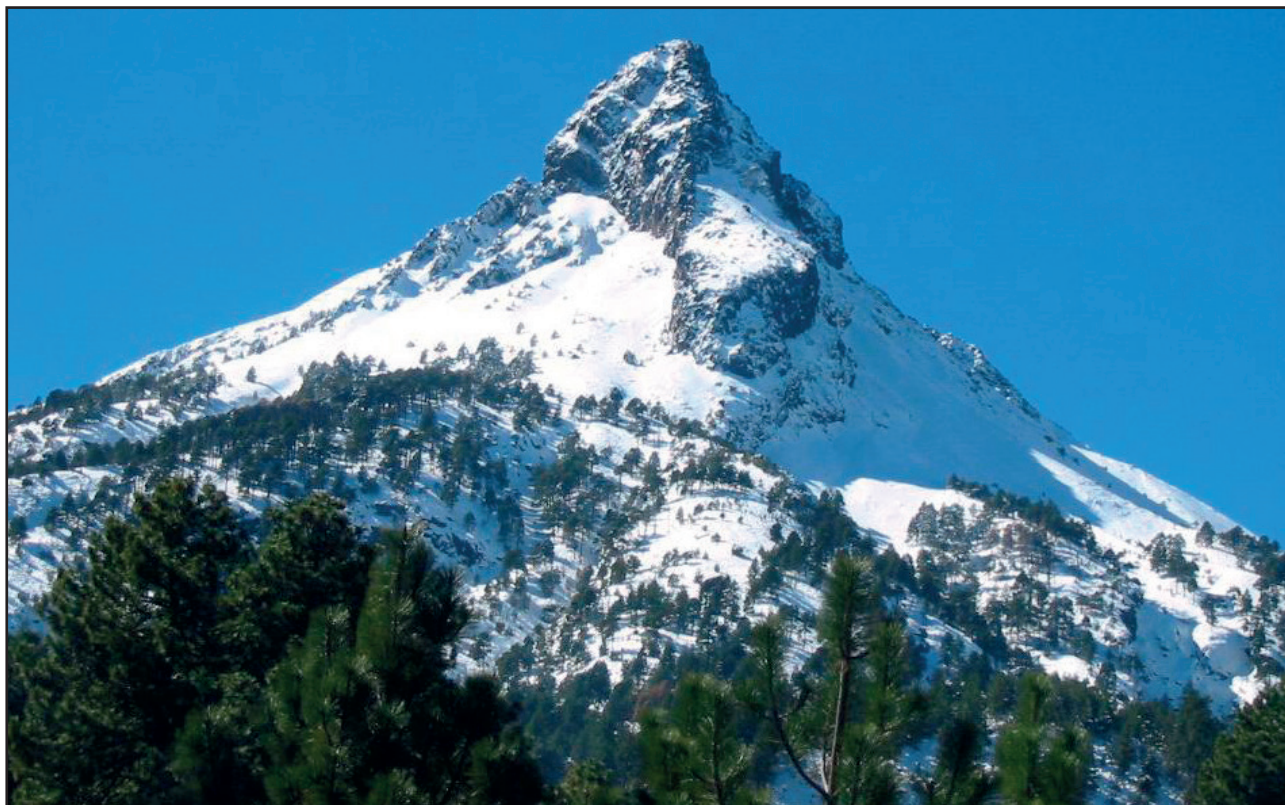
Depòsit legal: CS-364-1999 • Coordinació: Carme Orenga • Imprimeix: **eoprint**, València

L'ÍNDEX

Portada.....	1
Estimats socis.....	2
Full d'iscripció.....	3
L'index	4
Notícies SASE: Situació dels pins a Espadà, Altre any la mateixa gestió en voluntariat, Travessa low cost a l'Espadà, nou impuls pàgina web i xarxes socials, la seu de la SASE	5 i 6
Estudi-Sociograma Victor.....	7 i 8
La importancia de prestar atención al suelo tras el incendio forestal	9, 10, 11 i 12
Programació hivern 2015.....	13, 14, 15, 16, 17 i 19
Escalfament global i canvi climàtic	20 i 21
Un incendi a la Vall d'Uixó.....	22 i 23
La programació de 2015.....	24
Llibres recomanats, "Caminat pel país"	25
El Granerer	26 i 27
Contraportada.....	28

NOTÍCIES SASE

VOLUNTARIAT AMBIENTAL... UN ALTRE ANY LA MATEIXA JUGADA

Un any més, el Govern Valencià ha convocat tard les ajudes per fer el Voluntariat Ambiental, per a la prevenció d'incendis forestals. La convocatòria es va fer al maig, es va resoldre al setembre, per a fer la vigilància a l'octubre; quan ja ha passat el període de major risc d'incendis. A més,enguany ha retallat l'import de la dieta diària que cobra cada vigilant i, com sempre, les entitats organitzadores han de pagar totes les despeses i esperar a cobrar la subvenció, no se sap quan.

Amb aquesta actitud, la Generalitat Valenciana mostra a les clares, el poc interès que té en promoure un voluntariat eficaç. Més bé, sembla que sols vol cobrir l'expedient amb la convocatòria de les ajudes. Amb tot açò, el Consell de Síndics va decidir no fer enguany el Voluntariat Ambiental.

LA MORT DE PINS ALS NOSTRES BOSCOS

Tots els que heu estat per Espadà i altres muntanyes valencianes, haureu vist quantitat de pins que s'estan morint. La mortaldat d'aquests arbres l'està causant una plaga d'insectes perforadors de la fusta, destacant el "Tomicus". L'origen del problema està en els incendis ocorreguts en 2012 a Cortes de Pallàs i Andilla, amb 50.000 ha afectades i molts pins debilitats pel foc, però no morts. Aquests arbres, s'han convertit en viviers d'insectes que han anat escampant-se per les nostres pinedes, debilitades per la sequera.

El passat 3 de novembre, la Conselleria de Medi Ambient va publicar una Ordre declarant obligatori i d'utilitat pública, que s'efectuen en els boscos de molts municipis valencians, els treballs necessaris per a controlar la plaga d'insectes perforadors dels pins. En concret, s'insta als propietaris dels terrenys, a tallar i destruir els arbres afectats i deixa la porta oberta perquè l'Administració puga fer els treballs en els boscos dels particulars, passant-los la factura. Com que gran part dels boscos valencians són de propietat privada, el desenvolupament d'aquesta

norma pot tindre una important repercussió sobre els ciutadans.

En la SASE considerem que els propietaris forestals, no han de suportar els costos del control de la plaga d'insectes perforadors, que està arrasant els nostres pinars. En primer lloc, perquè l'Administració Autònoma és la responsable, per no haver destinat els recursos suficients, per evitar que les zones afectades pels incendis de 2012 es convertiren en viviers d'insectes perforadors. També, perquè el benefici econòmic que generen els boscos de pins valencians no arriba a les butxaques dels propietaris, per l'escàs valor de la fusta, però sí que arriba al conjunt de ciutadans valencians, per l'alt valor mediambiental i paisatgístic que tenen.

ELS INCENDIS D'AQUEST ESTIU I LA RESPOSTA DE LA CONSELLERA

D'acord amb nombrosos estudis fets pels tècnics forestals, està contraindicat fer tales i extraure de la zona incendiada la fusta morta que continua en peu, almenys els dos primers anys després de l'incendi. L'impacte de la maquinària pesada, així com les persones que realitzen els treballs, impedeixen la regeneració natural que poguera existir en el moment de l'extracció i poden ser fatals per a la recuperació de l'ecosistema.

Més informació:

<http://metode.cat/Revistes/Monografics/Quanes-crema-el-bosc/Despres-de-l-incendi>

En aquest Butlletí publiquem un article sobre la importància de prestar atenció al sòl després d'un incendi.

Si els responsables de la política forestal de la Generalitat no atenen les indicacions dels especialistes, pot ocórrer que determinades decisions polítiques, incrementen els efectes devastadors del foc. Aquesta situació pot donar-se en els terrenys cremats en La Vall d'Uixó i Xàvia, on han començat els treballs de restauració que consisteixen en tallar els arbres cremats, extraure'ls i construir faixes en el llit dels barrancs per evitar l'erosió.

La realització d'aquests treballs, tres mesos després dels incendis forestals, sense escoltar les indicacions dels tècnics, no poden respondre més que a interessos electoralistes. Isabel Bonig, com a responsable de la política forestal valenciana, deu pensar que és més important llevar els pins cremats, per a donar la imatge que la Generalitat treballa en les zones cremades, que deixar-los per protegir el sòl de l'erosió, afavorir la germinació de llavors i permetre la regeneració del bosc.

NOU IMPULS PÀGINA WEB I FACEBOOK

En el darrer Butlletí us parlava de la intenció de millorar la presència de la SASE en les xarxes social, donant-li una empenta forta a la nostra pàgina web i al Facebook. Per decisió del Consell de Síndics, hem contractat una persona per tal que mantinga actualitzada la informació de la SASE en les xarxes socials. En la pàgina web, en Facebook i ara també en Twitter, podreu mantenir-vos informats sobre les notícies i esdeveniments relacionats amb la Serra; també hi haurà informació detallada sobre excursions i tot allò que tinga relació amb la tasca que du endavant la SASE i la Fundació.

Us passem els enllaços per entrar-hi
<https://www.facebook.com/pages/Centre-Excursionista-De-La-Serra-Espada/120357258142079>

Heu de clicar a m'agrada.
https://twitter.com/SASE_Espada

TRAVESSA PER L'ESPADA "LOW COST"

Per a l'any 2015 hem preparat una travessa que substituirà la tradicional TRANSESPADÀ que portem organitzant-la des de l'any 1993. Després de veure que els canvis introduïts en la Trans en els últims anys, no han augmentat l'interès per aquest projecte, la comissió de senderisme de la SASE, pensa que el model està esgotat. Però nosaltres, sense abandonar el projecte de donar a conèixer la Serra i reinventant-nos en un model diferent, vos proposem fer una travessa "low cost", un cap de setmana intens que ens donarà la possibilitat de recórrer una bona part del parc natural, seguin itineraris interessants, a un preu molt econòmic. En aquest Butlletí teniu informació sobre la travessa d'enguany.

LA SEU DE LA SASE

La nostra seu està ubicada al carrer la Puríssima, 18 de Nules i vos recordem que està oberta tots els dimecres de 18 a 20 h. Romandrà tancada de l'1 de juliol fins al 15 de setembre. Teniu al vostre abast llibres, mapes, revistes, memòries de l'associació, estatus, etc. Els socis podeu fer-ne ús sempre que vullgueu.

APRENENTATGES DEL SOCIOGRAMA

Victor Bayona col·laborador de la Fundació Serra Espadà va realitzar un estudi en varios socis de la SASE (a més dels de la foto va participar Irene i Maria) sobre la implicació dels nostres entitats en la Serra Espadà

Resulta evident que dins de la SASE hi ha una minoria de gent que coneix el context socio-econòmic dels pobles de la Serra Espadà, partint del fet que molts pocs dels socis i sòcies viuen en ells al llarg de tot l'any. Es podria dir que el vessant excursionista predomina sobre el vessant conservacionista.

La gent de la SASE ho té prou clar: sense gent als pobles no serà possible conservar la natura ni gaudir d'ella. Però no a qualsevol preu: s'ha de fer tot el possible per a promoure l'aprofitament sostenible dels recursos locals i amb base local. No obstant això, la situació actual de la Fundació Serra Espadà i de la SASE, en gran part resultat de les polítiques de desprotecció de la natura promogudes pel govern autonòmic i la falta de recolçament a les associacions, fan que cap de les dos entitats siga hui en dia un referent per al desenvolupament sostenible i endogen dels pobles de la Serra, tal com es desprén de la seua posició al sociograma.

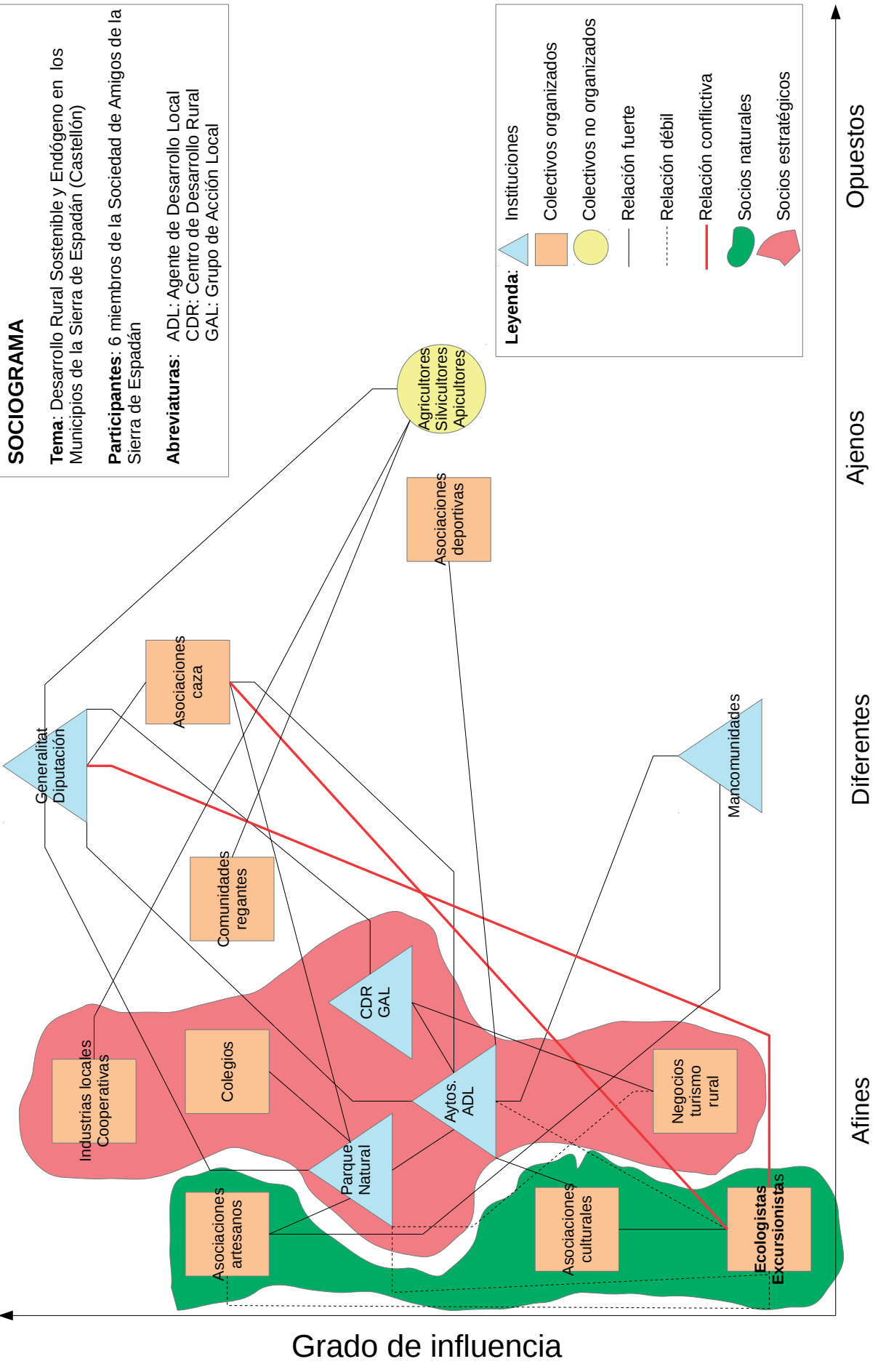
L'anàlisi de les relacions entre els diferents actors del sociograma evidencia que la Fundació i la SASE, si és

que volen tindre res a dir en el desenvolupament rural de la zona, haurien d'enfortir les seues relacions amb altres actors amb els quals hi ha certa afinitat i amb els que s'ha treballat en altres ocasions (associacions culturals i d'artesans), a més a més d'apropar-se a altres entitats amb les quals potser no hi haja tanta afinitat, però que resulten ser agents centrals en la vida dels municipis (Ajuntaments, ADL, Parc Natural, negocis turístics, indústria local, cooperatives, CDL-GAL, escoles, etc.).

Com a objectiu de futur també estaria la normalització de les relacions amb la Generalitat, Diputació i associacions de caçadors, donat que tot ells són agents amb molta influència en tot el territori.

Altra opció estratègica seria, tant la Fundació com la SASE, es centraren només en aquell àmbit on tenen més experiència i interès: la gestió forestal sostenible per a la conservació de la natura, deixant la diversificació de les seues activitats per a més avant, el que de cap manera estaria barallat amb les anteriors propostes, que al cap i a la fi han d'afavorir l'encontre entre els seues membres i altres col·lectius i institucions que treballen i viuen a la Serra.

LA IMPORTANCIA DE PRESTAR ATENCIÓN AL SUELO TRAS EL INCENDIO FORESTAL

Jorge Mataix-Solera

GEA - Grupo de Edafología Ambiental - Environmental Soil Science Group. Departamento de Agroquímica y Medio Ambiente. Universidad Miguel Hernández. Avda. de la Universidad s/n, 03202 Elche Alicante Spain

www.jorgemataix.com

Los incendios forestales forman parte de la dinámica natural de los ecosistemas terrestres como así lo demuestra el registro fósil y sedimentario y el gran número de adaptaciones a este fenómeno presentes en numerosas especies.

Los ecosistemas mediterráneos han estado y están especialmente influenciados por este fenómeno, hasta tal punto que buena parte de la dinámica ecológica y la configuración del paisaje dependen de los incendios. Dichos ecosistemas han sido influenciados por el ser humano durante miles de años, modificando el territorio para su uso y aprovechamiento, de tal modo que es posible afirmar que en nuestro territorio no quedan ecosistemas que no hayan estado o estén de una manera u otra influenciados por el hombre. Éste ha venido utilizando el fuego como herramienta de gestión del territorio desde tiempos prehistóricos, fragmentando el paisaje, causando una heterogeneidad espacial en los ecosistemas entre cuyos impactos se encuentra una influencia determinante en el régimen natural de los incendios forestales.

En las últimas décadas los usos del suelo han cambiado de manera drástica en el territorio español, causando, de nuevo, un cambio en los regímenes de incendios a los que históricamente tanto los ecosistemas como la sociedad venían acostumbrándose desde hace miles de años.

El pasado septiembre un gran incendio forestal afectó al Parque Natural del Montgó (Javea-Denia). Incendios de este tipo, es decir Grandes

"...hay algo que forma parte del ecosistema que es extremadamente frágil, el "suelo", y una actuación humana agresiva podría ser más dañina que el propio incendio"

Incendios Forestales (GIF) y de alta intensidad (velocidad de liberación de energía) suelen ser en ocasiones muy severos con el medio (producen un gran impacto), muy diferentes del impacto natural del fuego en un ecosistema que, no es que esté adaptado, sino que es "dependiente del fuego". Unos fuegos son muy diferentes de otros, tanto como un constipado a una pulmonía. Pues bien ahora debemos tener presente que hay algo que forma parte del ecosistema que es extremadamente frágil, el "suelo", y una actuación humana agresiva podría ser más dañina que el propio incendio. El suelo es como nuestra piel, y ante una herida en nuestra piel debemos llevar mucho cuidado con lo que hacemos ahora ya que podríamos agravar la herida.

Los suelos son los gestores de los recursos hídricos y de la composición de las aguas al filtrar las lluvias y administrar los caminos y caudales de las aguas. Los suelos manejan la localización y movilización de los nutrientes, y con ello determinan la cubierta vegetal y la fauna. Los suelos, por tanto, son clave para entender los ciclos biogeoquímicos del planeta. Cuando los suelos sufren un incendio, el equilibrio conseguido durante años en los ciclos biogeoquímicos se rompe y los ecosistemas entran en una fase de cambio.

¿Qué deberíamos hacer ahora? ¿Debemos reforestar entonces?

Pues depende de muchos factores y en cerca de 500 hectáreas es posible que haga falta en algunas zonas, pero estamos seguros de que en muchas otras no será necesario ya que el ecosistema por si solo estará preparado para recuperarse y una reforestación hecha por nosotros no va a conseguir acelerar la recuperación, sino que puede provocar mayores daños ya que el uso de maquinaria para la extracción de la madera y la reforestación es para el suelo forestal como si pasásemos una lija por nuestra piel quemada. Es lógico que la sociedad pida que la administración haga algo para arreglarlo, pero muchas veces esa presión hace que los políticos tomen decisiones erróneas.

¿Tiene sentido reforestar con pino una zona cuyos pinos quemados han liberado multitud de semillas y van a germinar en poco tiempo? Lógicamente no, pero para decidir eso habrá que analizar cada zona, esperar a ver como responde y donde sea necesario ayudar al suelo y/o a la vegetación.

La evaluación de las zonas afectadas por incendios es una labor indispensable si queremos ayudar a la recuperación de la zona afectada. Tras un incendio forestal podremos encontrarnos con un escenario heterogéneo, que una vez evaluado requiera la actuación del hombre en algunas zonas concretas dependiendo de la gravedad de los efectos en el suelo y la vegetación o por el riesgo potencial de erosión.

La gestión forestal pos-incendio plantea acciones en dos niveles temporales:

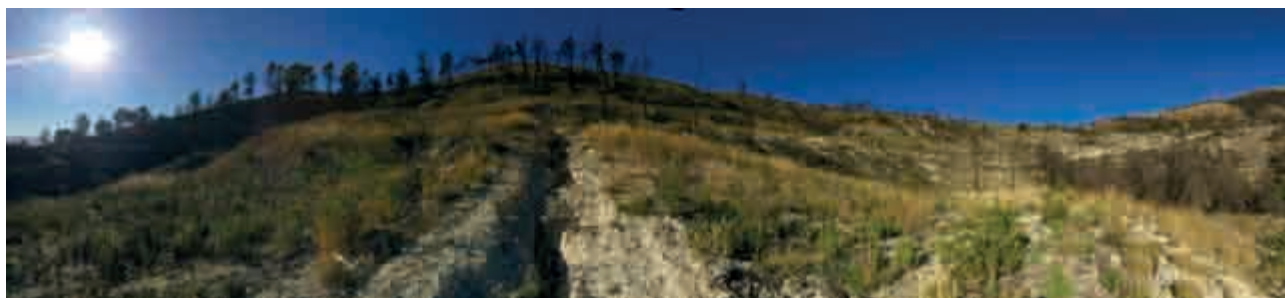
A corto plazo, persigue reducir el riesgo hidrológico

"Los suelos, por tanto, son clave para entender los ciclos biogeoquímicos del planeta. Cuando los suelos sufren un incendio, el equilibrio conseguido durante años en los ciclos biogeoquímicos se rompe y los ecosistemas entran en una fase de cambio".

–erosivo subsiguiente al fuego, propiciado por la destrucción parcial o total de la vegetación y la cubierta orgánica del suelo así como la alteración de propiedades físicas del sustrato ligadas a su resistencia a la erosión. Las decisiones más importantes a tomar en este caso se refieren a la planificación de las prioridades de actuación y a la selección de las medidas correctoras tendentes a reducir la degradación del suelo, minimizar la erosión y limitar el riesgo hidrológico de riadas, avenidas e inundaciones.

A largo plazo, persigue la restauración del ecosistema afectado por el fuego que debería preferentemente enfocarse hacia una mejora de la resiliencia del sistema frente a esa perturbación.

La restauración ecológica tras incendios es una tarea compleja y de encuentro entre numerosas disciplinas: ecología, edafología, fisiología y genética vegetal, la ciencia del fuego y la silvicultura. Desde esa aproximación múltiple, pueden surgir soluciones más integradoras y que mejoren la estructura, el funcionamiento y la resiliencia al fuego de los ecosistemas afectados.

"...en laderas donde se concentraba el arrastre de troncos se ha favorecido la creación de surcos y cárcavas, que en algún caso han sido espectaculares en dimensiones tras sufrir un solo evento de lluvia torrencial de 50 mm en una tarde como la que se muestra en las imágenes".

Actualmente sabemos que el fuego afecta a diferentes propiedades del suelo en mayor o menor magnitud dependiendo de múltiples factores; conocemos también métodos para actuar después del fuego dependiendo de la situación, pero si bien hay algunos estudios que han evaluado la

efectividad de estos tratamientos respecto a la reducción de la erosión o la recuperación de la cubierta vegetal, muy poco se ha realizado en el estudio del impacto de estas actuaciones en las propiedades del suelo, y en particular poco se ha estudiado sobre cual es el impacto de una actuación clásica como es la eliminación de la madera quemada en lo que se refiere a no hacerlo y dejar que la recuperación siga su cauce natural. Este tema es de máximo interés, más aún cuando sabemos que en muchos casos la expectativa de la recuperación natural es buena y la recomendación a veces es no actuar.

Nuestro grupo de investigación lleva trabajando en esta línea de investigación 20 años, sobre el estudio de los efectos del fuego en las propiedades del suelo y medidas de recuperación. Actualmente estamos realizando un estudio en una zona de la Sierra de Mariola afectada por el incendio de 2012 a petición del Ayuntamiento de Alcoy, y en el marco de un proyecto de investigación (POSTFIRE) financiado por el Ministerio de Economía y Competitividad dentro del Plan Nacional de Investigación. Uno de los tratamientos que estamos evaluando es el impacto de la extracción de madera quemada con maquinaria y arrastre de troncos sobre el suelo. A falta de los resultados del último muestreo realizado podemos concluir que en esta zona el impacto sobre las propiedades del suelo y la recuperación

de la cubierta vegetal ha sido muy importante, reduciéndose de manera considerable la calidad del suelo. Por poner algún ejemplo a modo de resumen, mientras en la zona de referencia donde no se extrajo la madera, los valores del contenido de materia orgánica del suelo se han mantenido constantes durante los dos años de estudio tras el impacto del fuego, en la zona donde se realizaron las actuaciones de la retirada de madera quemada, el contenido de materia orgánica del suelo se ha reducido progresivamente a más de la mitad, pasando de un valor de un 7% en los primeros 5 cm del horizonte mineral, a menos del 3%. Esta reducción de la materia orgánica ha tenido un efecto indirecto y negativo en otras propiedades edáficas como son por ejemplo: reducción de la biomasa microbiana, reducción del contenido de nitrógeno y fósforo, disminución de la estabilidad de agregados, es decir el suelo además de tener menos cobertura vegetal, su estructura es más débil de por sí y es por tanto más erosionable. Ha sufrido una cierta compactación, etc., en definitiva se ha degradado. Esto se ha visto también reflejado en la cobertura vegetal con menos abundancia de individuos y una reducción también en la diversidad de especies. Además en laderas donde se concentraba el arrastre de troncos se ha favorecido la creación de surcos y cárcavas, que en algún caso han sido espectaculares en dimensiones tras sufrir un solo evento de lluvia torrencial de 50 mm en una tarde como la que se muestra en las imágenes.

En esta zona de estudio el suelo es un Xerorthent típico (Soil Survey Staff, 2014) desarrollado sobre

margas, con escasa profundidad y muy vulnerable a la degradación. Este es un factor que lógicamente ha contribuido a la degradación observada por la saca de madera. En el caso del Montgó el suelo dominante (Rhodoxeralf lítico, conocido comúnmente como "Terra rossa") no es tan vulnerable, y suele responder bastante bien tras el impacto del fuego, pero en zonas con pendientes fuertes, y/o con poco desarrollo de suelo, un tratamiento similar a lo realizado en Mariola podría tener un efecto degradativo sobre el suelo y la vegetación que está germinando y rebrotando actualmente.

En la zona cercana al faro del Cabo de San Antonio donde hemos podido ver y conocer de primera mano cómo se ha realizado la extracción de los troncos de pino quemados de manera manual y en una zona plana o con muy poca pendiente, consideramos que el impacto sobre el suelo es mínimo y en nuestra opinión esta actuación se ha realizado correctamente.

En conclusión, nuestra preocupación es que algunas actuaciones pos-incendio puedan causar mayor impacto que el propio incendio, y consideramos que ahora el suelo está en una situación de fragilidad en la que debemos intentar evitar su degradación y tratar de conservarlo. El uso de maquinaria en labores de extracción de madera quemada mediante arrastre puede ser perjudicial disminuyendo la calidad del suelo y afectar directa e indirectamente a la vegetación que de manera natural se está estableciendo en la zona y en poco tiempo habrá recubierto el suelo y lo protegerá.

Barranc de l'Aigualit

Algunas actuaciones pos-incendio puedan causar mayor impacto que el propio incendio...

El uso de maquinaria en labores de extracción de madera quemada mediante arrastre puede ser perjudicial

PROGRAMACIÓ

Comissió de Senderisme / Centre Excursionista de la Serra Espadà

Hivern de 2015

UN TOMB PER SUERA

DIUMENGE 11 DE GENER

GUIA: RAFA VERCHER

Eixida: 9 h de la zona d'aparcament de l'entrada.

Arribada: 16 h.

DIFICULTAT: BAIXA   DURESA: MITJA   DURACIÓ: LLARGA   TEMPS CAMINANT: 6 H.   DESNIVELL: 400 M.   QUILOMETRES: 15

Ruta: Excursió circular que transcorre entre boscos de sureres i pins. Visitarem els Orgues de Benitandús, mas de la Campana, font de Castro i castell de Maüs. La passejada ens permetrà gaudir de bells paisatges, característics d'Espadà.

Observacions: Cal dur esmorzar, dinar i aigua. Es recomana donar una ullada a les previsions de l'oratge per triar la roba que durem.

ATZENETA-CULLA

DIUMENGE 25 DE GENER

GUIA: PEPE CARREGUÍ

Eixida: 7:30 h del mercat de Nules i de l'Auditori de CS a les 8 h (confluència Blasco Ibañez-Pintor Carbó).

Arribada: 20 h.

DIFICULTAT: MITJA   DURESA: MITJA   DURACIÓ: MITJA   DESNIVELL: 700 M.   QUILOMETRES: 17

Ruta: eixirem d'Atzeneta, ermita de sant Gregori, mas d'en Jaume, rambla Benafigos, mas de Taragó, riu Motlleó, mas de la Pallissa, mas de la Lluna, molins de vent i Culla.

Observacions: antic camí que unia els pobles d'Atzeneta i Culla. Cal portar esmorzar, dinar i aigua. Bon calcer i roba d'abric.

Desplaçament en autobús

Inscripcions socis: del 12 al 15 de gener, preu 14 euros

Simpatitzants: el 16 de gener, preu 20 euros

LA INTERCOMARCAL

DIUMENGE 8 DE FEBRER

GUIA: CENTRE EXCURSIONISTA DE VILA-REAL

Eixida: 9 h, del toll de la Font, riu Llucena.

Arribada: 16 h.

DIFICULTAT: MITJA

DURESA: MITJA

TEMPS CAMINANT: 6 H.

DESNIVELL: 500 M.

QUILÒMETRES: 15

Ruta: riu Llucena, molí Ros, mas de la Costa, barranc del Gorgàs.

Observacions: Seguirem la ruta dels molins d'aigua del riu Llucena, dresprés farem una pujada d'uns 500 m fins al mas d'Olaría, seguirem pel mas de la Costa, "Camí dels Nevaters", barranc de la Mola i del Gorgàs, riu Llucena i acabarem la ruta tancant el cercle. Porteu esmorzar, dinar i aigua.

AÍN-VEO- BENITANDÚS-AÍN

DIUMENGE 15 DE FEBRER

GUIA: CARME ORENGA

Eixida: plaça d'Aín 9:30 h.

Arribada: 13.30 h.

DIFICULTAT: NINGUNA   DURESA: NINGUNA   DURACIÓ: CURTA   DESNIVELL: 400 M.   QUILÒMETRES: 10

Ruta: Aín, VEO, on esmorzarem, Benitandús i tornada cap a Aín.

Observacions: excursió familiar de migdia.

Monestir de la Valldigna

MONESTIR DE LA VALLDIGNA

DIUMENGE 28 DE FEBRER/1 DE MARÇ

GUIA: MANOLO BELLIDO

Eixida: 7 h de l'Auditori de CS (confluència pintor Carbó-Blasco Ibañez), 7:30 h mercat de Nules i 8:05 de València (Mestalla)

Arribada: 20 h.

DIFICULTAT: DURESA: DURACIÓ: DESNIVELL: QUILÒMETRES:

Ruta: fins arribar a Lloc Nou de sant Jeroni, on començarem la caminada fins a Llutxent, 12 km i desnivell +375 m. En acabar, acompanyats d'una guia visitarem Llutxent, castell i monestir. Després ens traslladarem a l'hotel on ens allotjarem, en el grau de Gandia: www.hotelpayamiramar.es

Diumenge, després del desdèjuni l'autobús ens durà fins a Pinet, d'on eixirem: Pinet, Barx, Simat de Valldigna, total km 12, desnivell +226, en acabar visitarem el monestir de Simat de Valldigna. A les 18 h tornada cap a la Plana, arribada 20 h.

Observacions: Cal inscriure's primer al telèfon 634540956 de 9 a 13 h o bé secrsase@serra-espada.org i després ingressar els diners.

El preu inclou allotjament en règim de mitja pensió a l'hotel, autobús, guies i visita guiada a Llutxent amb entrades.

Inscripcions socis: del 2 al 4 de febrer, preu 82 euros. ¡Ús d'habitació individual 20 euros més!

Simpatitzants: 5 i 6 de febrer, preu 94 euros

EL MONTÍ I CASTELL D'ONDA

DIUMENGE 8 DE MARÇ

GUIA: MIGUEL CATALÁN

Eixida: 9:30 h, des de l'avinguda del Montí

Arribada: 14 h.

DIFICULTAT: BAIXA

DURESA: NINGUNA

TEMPS CAMINANT: 4H.

DESNIVELL: 400 M.

QUILÒMETRES: 12

Ruta: l'avinguda del Montí, Assut, Montí, pi Nano i Onda.

En acabar dinarem i després visitarem el castell, amb una guia local, començarem la ruta en l'Almudí a les 16 h i s'acabarà a les 17:30 h.

Santuari de la Vallivana

VALLIVANA- EL TURMELL- VALLIBONA

DIUMENGE 22 DE MARÇ

GUIA: PEPE CARREGUÍ

Eixida: mercat de Nules a les 7:30 h i de l'Auditori de CS a les 8 (confluència Blasco Ibañez-Pintor Carbó)

Arribada: 20 h.

DIFICULTAT: MITJA

DURESA: MITJA

DURACIÓ: MITJA

DESNIVELL: 750

QUILÒMETRES: 15,5

Ruta: Eixida del santuari de Vallivana, on esmorzarem, barranc del Marfullar, canal del Tossal del Turmell, el Turmell, mas de Querol, font Vella, riu Cérvol i Vallibona.

Observacions: dur esmorzar, dinar i aigua

Desplaçament en autobús

Inscripcions socis: del 9 al 12 de març, preu 14 euros

Simpatitzants: 13 de març, preu 20 euros.

Córdoba: Puente romano y mezquita

CAMINS I POBLES DE AL ANDALUS

PASQUA, DE L'1 AL 6 D'ABRIL

Aquesta vegada visitarem la capital del califat: Còrdova i Medina-Azahara i la resta dels dies farem rutes per diversos parcs naturals d'Andalusia. Gaudirem dels indrets més autèntics, dels camins que van utilitzar els contrabandistes i els bandolers i també de la gastronomia de la zona.

Eixida: dimecres dia 1 d'abril, a les 11:30 h de la nit de l'Auditori de CS (confluència Blasco Ibañez-Pintor Carbó) i 12 h de la nit de Nules, davant del mercat.

Dijous 2 d'abril, arribada a Còrdova cap a les 8 del matí. El bus es queda tot el dia parat fins les 18 h que ens durà a Posadas, on tenim l'hotel per allotjar-nos. www.hotelmaria.es

Divendres 3 d'abril, eixida en bus a Hornachuelos, on farem una excursió pel parc natural d'Hornachuelos, de 16, 5 de llarg i 110 m de desnivell, a la vesprada el bus ens durà a visitar Palma del Rio, ciutat amb història i patrimoni, després tornada a l'hotel.

Dissabte 4 d'abril, eixida pel matí a Constantina. Realitzarem l'excursió en el Cerro de la Constantina, dins del parc Sierra Norte de Sevilla 12 km i 400 de desnivell, després visitarem la Carolina i a la vesprada tornarem a Posadas.

Diumenge 5 d'abril, després del desdèjuni, eixida cap a Baños de la Encina.

Excursió: la ruta del Bronze, uns 11 km i 250 de desnivell. Vorem aquesta ciutat amb castell i patrimoni medieval. Ens quedarem a dormir en un hotel de Baños de la Encina. www.hotelbanos.com

Dilluns 6 d'abril, eixida després del desdèjuni cap a Despeñaperros, ací farem una excursió eixint de Miranda del Rey, la Eliseda, senda Romana i Miranda del Rey. Uns 8 km i 150 m desnivell, en acabar dinarem a santa Elena; cap a les 14:30 h tornada cap a CS. Fi del viatge.

Observacions: Cal inscriure's primer al telèfon 634540956 de 9 a 13 h, o bé seccsase@serra-espada.org i després ingressar els diners.

El preu inclou allotjament en règim de mitja pensió 4 dies d'hotel de ***, autobús, guies i dossier cultural.

Inscripcions socis: del 2 al 4 de març preu 315 euros ¡Habitació individual 45 euros més, tota l'estada!

Simpatitzants: 5 i 6 de març, preu 340 euros

Cerro del Hierro y de la Constantina

I TRAVESSA PER L'ESPADÀ

DISSABTE 18 D'ABRIL

GUIES: RAFA VERCHER I PEPE CARREGUÍ

Eixida d'Artana: 7:30 h de l'entrada del polígon industrial (porta del tanatori).

Arribada a Almedíjar 19 h

Primer dia

DIFICULTAT: BAIXA   **DURESA:** ALTA   **TEMPS CAMINANT:** 9 H.   **DESNIVELL:** 700 M.   **QUILÒMETRES:** 27

Ruta: Travessa que recorre d'est a oest la part sud del Parc Natural de la Serra d'Espadà. Començarem pujant al Puntal d'Artana, una bona talaia per acomiadar-nos de la Mediterrània i les terres de La Plana, abans de mamprendre la marxa cap a ponent. Caminarem per senders que transcorren entre boscos de sureres i pins, passant per llocs tan emblemàtics de l'Espadà com el coll Roig, pic Bellota, Penyablanca (954 m) o el gran bosc de sureres de Mosquera.

Segon dia

DIFICULTAT: BAIXA   **DURESA:** ALTA   **TEMPS CAMINANT:** 7:30 H.   **DESNIVELL:** 700 M.   **QUILÒMETRES:** 23

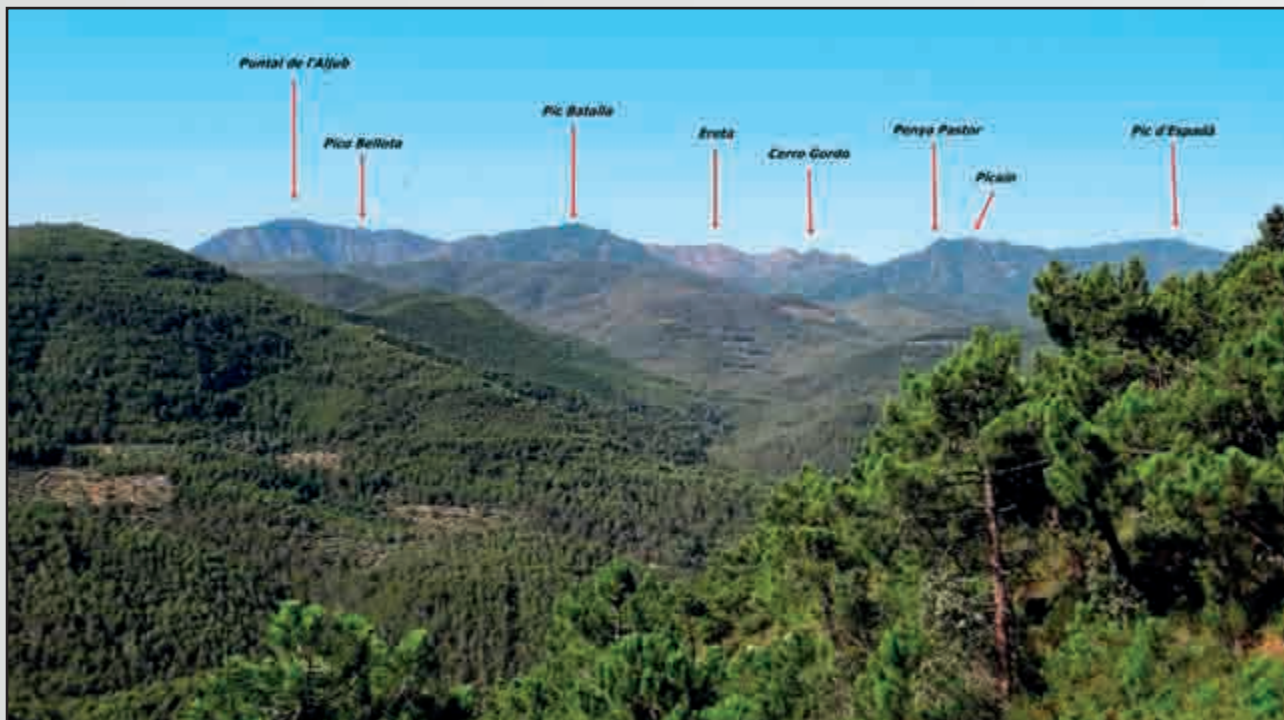
Ruta: Eixirem d'Almedíjar en direcció a Aín; senda de ferradura que unia els dos pobles, el camí a Eslida el farem per l'ombria del Batalla i acabarem a Artana cap a les 18 h.

Observacions: Cal dur esmorzar, dinar i aigua. Es recomana donar una ullada a les previsions de l'oratge per triar la roba que durem.

Ens allotjarem a l'alberg d'Almedíjar en règim de mitja pensió

Inscripcions socis: del 23 al 25 de març, preu 35 euros

Simpatitzants: 26 i 27 de març, preu 42 euros

Notes:

Devolució de l'import de les excursions:

Autobús d'un dia: si s'avisa abans de 48 hores, es tornarà un 60%.

Autobús + allotjament: avisant amb una setmana d'antelació es tornarà un 66%, i entre una setmana i 48 hores es tornarà un 40%.

En el viatge d'estiu s'especificarà cada vegada.

El no presentar-se a l'autobús comportarà automàticament la pèrdua de tot l'abonament.

Aquesta norma regirà sempre que no s'especifiquen altres condicions en l'explicació de cada excursió.

Abans d'inscriure's, cal assabentar-se de les característiques de cada excursió per comprovar si es correspon amb les possibilitats de cadascú i per portar l'equipament adient al recorregut. En tot cas, cada persona assumirà el risc que comporta participar en l'excursió elegida.

L'excursionista és responsable de tot perjudici o lesió que pugui causar-se a si mateix, a tercers o al medi ambient.

Les persones que no tinguen la llicència federativa, aviseu i se vos tramitarà una assegurança en accidents de muntanya, preu: 3 euros per persona /dia.

Comptes on ingressar les excursions:

Bankia, IBAN: ES09 2038 6496 51 3000035079

Banc Santander, IBAN: ES 41 0049 5538 69 271 6050905

Caixa Rural la Vall, IBAN:ES36 3111 5004 66 1152522023

ESCALFAMENT GLOBAL I CANVI CLIMÀTIC

Publicat a MOSSEGALAPOMA

Aquesta entrada ha nascut durant unes converses amb diferents companys del màster en comunicació científica, mèdica i mediambiental i, per tant, no vol contestar una pregunta directa sinó resoldre un dubte personal compartit amb molta gent: l'escalfament global i el canvi climàtic són el mateix concepte?

A la vista de l'eurobaròmetre de l'any 2008, la majoria dels europeus, entre els que m'incloc, pensaven que sí que eren el mateix concepte. Però si ens ho mirem amb una mica més de detall veurem que no són exactament el mateix.

Anem a pams, comencem parlant del canvi climàtic.

Una bona definició del canvi climàtic és la variació del temps atmosfèric durant un període. Els factors que es tenen en compte per estudiar aquest canvi són: la pressió atmosfèrica, els vents, la humitat, les precipitacions i la temperatura. Per a poder fer-nos una idea de l'evolució d'aquests factors al llarg de la història, s'estudien coses tan variades i estranyes com la sedimentació al fons marí fetes per les glaceres, els anells dels arbres o el creixement dels bancs de corall. I amb tota aquesta informació es fan estimacions sobre el clima a zones concretes del món o de forma global, i així podem parlar d'èpoques de glaciació o interglacials.

S'han definit algunes causes que provoquen que el clima passi d'una època glacial a una altra no glacial diferenciant-les entre influències externes al planeta i internes. Algunes de les externes més importants són les variacions solars, ja que el sol no sempre "crema" amb la mateixa intensitat i passa per diferents cicles d'activitat que influencien la Terra; les variacions orbitals, provocades per la interacció amb els cossos celestes veïns com la Lluna; i els impactes de meteorits, tots sabem la teoria de l'extinció dels dinosaures, no?

Pel que fa a les influències internes, els més destacats són els corrents oceànics, que mouen aire i aigua a diferents temperatures per zones de la terra refredant o escalfant-ho tot al seu pas; la deriva continental, que canvia les latituds i alçades

dels terrenys afectant el clima d'aquestes regions; la composició de l'atmosfera, que ha variat al llarg de la història del planeta, passant per èpoques més opaques o més transparents; i els efectes antropogènics, o sigui els provocats per l'activitat de l'home, que a vegades sembla que siguin els únics causants, tot i que sí que són els únics sobre els que podem influir per bé o per mal.

Al llarg de la història recent, tot i que sembli mentida hi ha hagut una època glacial, o millor dit, una Petita Edat de Gel a la zona de l'Atlàntic nord. Concretament, després d'una època que

els historiadors del clima anomenen període càlid medieval que va del segle X fins el XIV, on el clima va ser especialment calorós, va venir una baixada de temperatures molt baixes i tempestes de neu a zones on avui en dia no hi neva ni un dia a l'any. Aquesta petita època glacial va durar des del segle XIV fins a mitjans del XIX. A partir de llavors, les temperatures mitges han anat pujant de forma continuada fins avui, sobrepasant les assolides durant el període càlid medieval per molt. A aquesta pujada de les temperatures mitges és el que anomenem escalfament global i s'observa no només a l'Atlàntic nord sinó que es nota al voltant de tot el planeta en diferents nivells d'intensitat.

Per tant podem dir que estem vivint un canvi climàtic que porta associat un escalfament global. El canvi climàtic doncs pot tenir causes antropogèniques o no, però és evident, per estudis realitzats, que una de les causes principals de l'escalfament global sí que és afavorida per l'acció humana: els gasos hivernacle. Aquests, un cop dipositats a l'atmosfera fan que les radiacions solars que

reboten sobre l'escorça terrestre no surtin cap a l'espai sinó que es quedin a la biosfera, tant mateix com els hivernacles que els donen el nom.

És cert que no són l'única causa de l'escalfament del planeta, també hem de tenir en compte els canvis solars que anomenàvem abans i que han afectat la temperatura de la Terra des que el món és món. A més, curiosament, les partícules no gasoses en suspensió a l'atmosfera com el sutge alliberat per l'activitat volcànica i, en menor part, la humana, generen un efecte de reflexió de la llum solar que refreden el planeta.

L'equilibri del sistema de variables que influeixen en el clima és tan delicat que petits canvis poden generar uns efectes molt diferents (un bon exemple de la teoria del caos).

Com veieu doncs, canvi climàtic i escalfament global no són el mateix, però estan tan íntimament lligades que és comprensible que la gent les confongui. Espero ajudar a aclarir l'embolic malgrat sigui només una mica.

UN INCENDI A LA VALL D'UIXÓ

Maria Masó

Avui, a la vesprada, he tornat a caminar pel barranc d'Aigualit. No sé si ha estat una bona idea, a partir de la finca anterior als tolls està totalment cremada tota la vegetació, el paisatge és desolador i m'ha embargat una tristesa enorme.

Per als que no coneixeu la zona us explicaré que el topònim Aigualit fa referència a les aigües que el barranc porta quan plou. Està situat a la zona nord-oest del poble de la Vall d'Uixó i porta les aigües des del coll del mateix nom fins al riu Belcaire, amb el qual s'ajunta després de passar sota l'aqüeducte. El barranc està situat entre la penya Migdia i Sumet i els Sants de la Pedra.

Ha estat una zona molt aprofitada des de temps immemorials. Zona de pas entre el nostre poble i

Fondeguilla, conserva encara zones empedrades que ens recorden l'ús tan important que tenia per als llauradors, per a traure les garrofes, que foren en temps passat un dels conreus més importants de la Vall.

Si comenceu la senda des de la carretera del Carbonaire, barri més al nord del nostre poble, el primer que observareu és el canvi de vegetació respecte de la part baixa del poble, ara són tot garrofers i les finques abancalades amb ribassos de pedra perquè la garrofa fou l'aliment imprescindible per als animals de càrrega: haques, matxos i rucs. Abandonats els garrofers els darrers anys, encara ens ofereixen els seus fruits als qui passegem o caminem per aquests indrets.

La senda es fa estreta i empinada, amb vegetació d'aiguamolls (canyes, joncs, baladres...) en la primera part on algunes vegades podem trobar uns xicotets tolls. Travessem el barranc i a l'esquerra podem contemplar un arquet, una de les construccions dels nostres avantpassats que ens donen idea de la importància de l'aigua. També podrem observar, a l'esquerra de la senda, les restes d'una séquia que portava aigua fins a la sequieta del Roig que està al començament del barranc. Totes aquestes construccions ens recorden uns altres temps on l'aigua era un bé molt preuat i estimat per als veïns i veïnes de la Vall, ja que d'ella depenien les collites i la vida dels vallers i valleres.

Més endavant trobem una bassa dins del barranc, és la zona dels tolls, ací la vegetació de zones humides

es fa més esponerosa. Al costat tenim la Font dels Tolls, darrerament restaurada per un voluntari.

A partir d'aquest indret, la senda continua cada vegada amb més pendent, la vegetació ara és de pins, garrofers, lledoners, alguna surera, llentiscle...

La senda acaba en una pista que en pocs metres ens portarà dalt del coll. Des d'aquest punt es pot observar el nostre poble i, al fons, la mar. Tradicionalment hi ha hagut casetes al coll, era una zona molt estimada pels vellers, que tenen els seus bancals allí dalt i puguen totes les setmanes. Des d'ací podem fer camí a la penya Migdia, a Sants de la Pedra i Penyalva, o bé, anar a Fondegulla que queda a l'altra banda del coll.

El passat 20 de juliol, el barranc va sofrir un greu incendi que va arrasar 169 ha, la major part de xicotets propietaris, que han vist com les flames cremaven, al seu pas, tota la vegetació de les seues finques. La causa de l'incendi, segons l'explicació dels tècnics, ha estat un raig latent. Les temperatures alcançades dins d'aquest forn en flames, van haver de ser tan elevades, que tot ha quedat destruït.

La cosa és que a hores d'ara tot el barranc està completament cremat, a partir de l'arquet del començament fins al coll. Açò és un desastre mediambiental, ja que alguns dels conreus que existien a la zona, com els garrofers, mai més els podrem vore.

He pogut contemplar, durant les caminades d'aquests dies, el treball magnífic que els nostres avantpassats feien per plantar una garrofera: un cercle de pedra d'un metre de profunditat i uns dos metres de diàmetre. Segons l'amic Manolo Baset s'anomena oró. Malauradament només ha quedat, d'aquelles garroferes centenàries, un grapat de

cendra blanca, que l'aigua de la pluja s'emportarà. Testimonis dels temps passats, han estat silenciats per sempre a causa de les flames.

Després del desànim, caldrà reflexionar: què hem fet malament? Què caldria haver fet perquè el desastre no hagués sigut tan gran? Haurem de començar a treballar per deixar als nostres fills i néts un barranc com el que nosaltres coneixíem i estimàvem.

L'associació LA VALL VERDA té en aquest barranc dues finques, en una de les quals hi ha una caseta restaurada per la gent del grup. Molta gent de la Vall ha estat i ha vist el treball magnífic que han fet per recuperar la vegetació autòctona del barranc i netejar les finques. Ara han estat arrasades per les flames i encara que la caseta s'ha mantingut en peu, els arbres, les ferramentes, els bidons d'aigua, cartells senyalitzadors... tot ha quedat destruït; sols queden cendres. No volem caure en el desànim, anem a intentar recuperar tot el que es puga, per les generacions futures. Primer haurem d'esperar les pluges de la tardor amb el seu efecte benefactor sobre un sòl recremat, després analitzarem què es pot fer observant els arbres o plantes que s'han de tallar i els que potser rebroten. La tasca que ens espera és dura i d'efectes a llarg termini, però valdrà la pena. Necessitarem tot el suport econòmic i personal que ens puguen oferir les institucions i els particulars. D'aquells no esperem massa, però dels particulars ho esperem tot.

[Setembre de 2014]

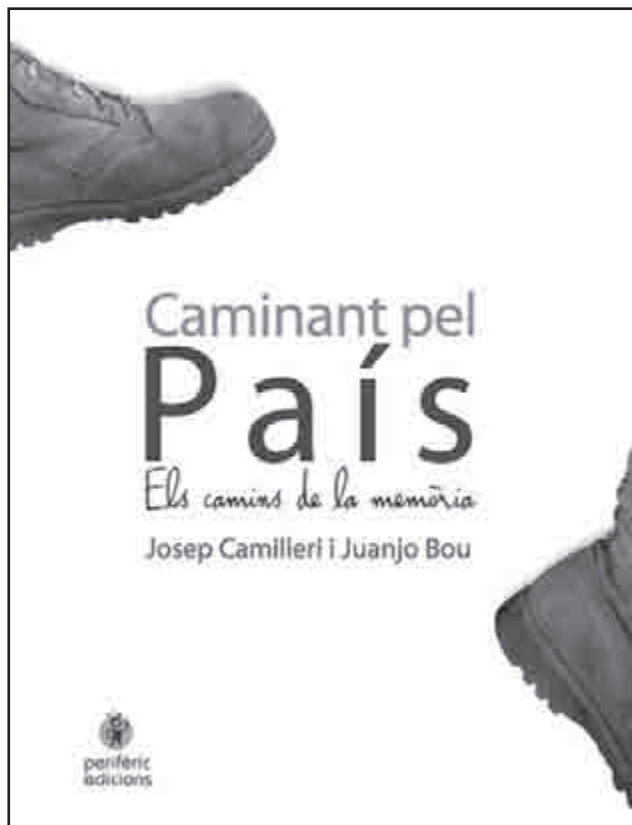

EXCURSIONS I PROGRAMACIÓ DE LA SASE 2015

1. Dia 11 de gener. Un tomb per Suera
2. 25 de gener. D'Adzaneta a Culla
3. 8 de febrer, la Intercomarcal. Massos de Lluca
4. 15 de febrer: Aín, Veo, Benitandús, Aín
5. Del 28 de febrer a l'1 de març, Monastirs de la Valldigna
6. 8 de març, Onda-Montí i visita al castell. Familiar
7. 22 de març, Vallivana - el Turmell - Vallibona
8. Del 2 al 6 d'abril, Pascua: camins i pobles de Al-Andalus
9. 18 i 19 d'abril, Travessa per l'Espadà: Artana-Almedíjar-Artana
10. 16 i 17 de maig, els Serrans
11. 31 de maig Aín: arbres monumentals i molins hidràulics. Familiar
12. 14 de juny la Maimona
13. 27 de juny, a la lluna de Castro
14. Agost: Viatge d'estiu. Irlanda
15. 13 de setembre, Almenara, castell i marjal. Familiar
16. 27 setembre, Dia de la Muntanya Neta
17. Del 9 al 12 d'octubre: Osona, Romànic i la Vall d'en Bas
18. 25 d'octubre, Xodos – Villahermosa del Rio
19. 8 de novembre, Intercomarcal les Alqueries: Puebla de Arenoso
20. 22 de novembre, Portell de Morella-sant Pere de Castellfort
21. Del 5 al 8 de desembre, pont de la Constitució: Pirineu Aragonés, Jaca, guia: Paco
22. 20 de desembre, dinar de Nadal... per decidir

NOVETATS BIBLIOGRÀFIQUES

CAMINANT PEL PAÍS

Autor: JOSEP CAMILLERI i fotos: JUANJO BOU

Edita: Perifèric Edicions.

ISBN: 978-84-92435-67-8

Preu: 19,90 euros

Caminant pel País és, bàsicament, un llibre que vol transmetre al lector l'estima per la terra i el desig de conèixer racons amagats del nostre paisatge.

El llibre fa un passeig pels Camins de la memòria, per eixos paisatges que semblen suspesos del fil del temps, quasi inalterats. Senderols costeruts, cims invencibles, panoràmiques inabastables, arbres portentosos... I, darrere de tot, els senyals de la història, les cicatrius que l'ésser humà ha anat llaurant en el territori: un castell inexpugnable, una nevera bella i prodigiosa, un molí amagat en un racó inversemblant, una trinxera inquietant encara. Són testimonis muts de les persones que hi passaren, que hi treballaren, que hi van viure. Vides anònimes lligades a pedres silencioses que formen part del nostre passat.

Josep Camilleri i Juanjo Bou et fan de guia a través del llibre Caminant pel país. Els camins de la memòria (Perifèric edicions). Un llibre que et pot ajudar a estimar la terra i que t'estimula a descobrir els racons més amagats del nostre paisatge. Una quinzena d'itineraris circulars que pots fer amb la família o amb uns quants amics sense massa esforços i que t'ajuden a conèixer llocs emblemàtics del nostre país farcits de llegendes i d'història. Abans d'eixir, les fotos de Juanjo i les cròniques de Josep t'han donat un tast i t'han estimulat perquè desitges passejar entre bancals d'oliveres mil·lenàries, entre les carrasques que et porten als molins d'Ares, per les fonts del desert de les Palmes, per la memòria de les trinxeres de Villamalur, pel barranc ombriu de la Ràpita, per damunt les pedres fullades de formes capritxoses que t'acompanyen fins al castell de Castro, sota els xops i els canyars de la "Penya Cortada", sota la pineda de les Fontanelles que et guia cap al Cavall Bernat, pels cudols del Castellar de Meca, entre els lledoners del barranc dels Tarongers, pel costat de les caves del Montcabrer, pels escalons del camí de les Jovades, entre els colors maragdes i blaus de la Granadella, pel costat del freixe que busca el sol a la Font roja, sota la figuera de figues blanques de Bèrnia, i entre tantes altres coses que pots trobar fent aquests agradables recorreguts que t'ofereix el llibre.

Les cròniques de Josep i les fotos de Juanjo ens conviden a obrir els ulls i els sentits. A gaudir d'uns paisatges ancestrals. A recórrer els camins de la nostra memòria. A conèixer el País i a estimar la nostra terra.

EL GRANERER

Inma Vicent Cavaller

Quan la primavera aguaitava els granerers, un ofici que en moltes famílies es transmetia de pares a fills, acudien als pobles amb la intenció de renovar les palmes desgastades de les graneres. Sobre l'esquena portaven amb una sària, les palmes del margalló, o palmissó, Chamaerops humilis, preparades per a transformar-se en graneres o pinzells, així com les eines que calien per a tal menester. Aquesta activitat complementària ajudava a la seua exigua economia. I al crit de "Granereeer, es fan graneres i pinzells" anunciaven la seua presència.

A la Vilavella, segons em conta ma mare, Maria, una de les parades que tenia el granerer ambulànt era davant del forn de Joaneta i quan els xiquets eixien d'escola li feien rogle i molt atents, miraven com desmuntava la granera vella i en feia una de nova. Normalment la canya de la granera es feia servir mentres no es trencara i en eixe cas les dones li n'encarregaven una nova, doncs el granerer no solia portar-ne. Els pinzells, encara que estaven fets de margalló, eren més fins i els remataven amb una fusta de dos pams que feia de mànec, si es volia usar directament, cas d'emblanquinar el macarró (la part baixa de la façana) o bé es lligava a una canya a fi d'arribar a les parts més altes.

Cada zona fabricava les graneres amb la matèria primera que tenia a l'abast: a Canàries, els agranadors municipals, empraven i encara ho fan, les fulles de la palma datilera, a altres llocs la ginesta o el bruc, aquest es gastava per agranar l'era, corral, etc. brutícia grossa; també existien graneres més fines (cas de Vila-real) de mill, l'arbust riberenc que creix al llarg del Millars -d'on prové el nom del riu- segons explica Antoni Pitarch en Vells oficis.

A més d'agranar dins de casa, també s'inclouia el carrer, en un principi de terra i ja després asfaltat, una activitat exclusivament femenina. Encara hui en els pobles xicotets hi trobem, de bon matí, a les dones que estan agranant el tros de vorera i carrer que els pertany i de pas xarren amb les altres veïnes que eixen, però... ara les graneres són de plàstic.

Tan important era mantindre els carres nets i arruixats que cap a 1929, José María Huesa, un alcalde de la Vilavella, va fer un edicte en què deia que totes

José Roglá Adsua, espartenyer i granerer
[Foto de la família]

les dones del poble agranaren i arruixaren tots els matins la trossada que els corresponia, davant de la seua casa i, la que no ho fera seria multada. Donà la casualitat que la primera multa que va ficar va ser a la seua dona.

Carmen Badenes de la Vilavella, que gustosament m'ha relatat aquesta història, va tenir a la seua família dos granerers: son pare i l'home. José Badenes Peirats era el seu pare i a més d'espartenyer, de ben jove, cap als dotze anys va aprendre a fer graneres i pinzells, encara que el seu treball principal era l'espartenya. Quan li ho encarregaven feia graneres més distingides, per a xiquetes o xicones, amb algun detall com un llacet del sobrant de les espartenyas, que cobrava al mateix preu. Proveïa de graneres a l'ajuntament i a més, també hi feia graneretes especials que li demanaven els forners, per llevar la farina que posaven al forn -per a no ficar les fogasses

directament a la plataforma- i graneretes d'altre tamany que les dones empraven per llevar la farina que s'adheria a la sola de les fogasses de pa cuites i per a netejar la pastera.

El seu marit, José Roglá Adsuara que també era espartenyer i en el temps lliure anava a caçar, aprofitava les eixides primaverals per replegar el margalló (matèria primera de la granera i el pinzell), proveït d'una navaixa de grans dimensions -tenia set voltes-, tallava les palmes i les deixava esteses a la muntanya i quan estaven seques -havien mudat el color del verd al beix-, feia feixos i els transportava a casa dins d'una sària. Posteriorment llevava les punxes. Aquestes palmes les aconseguia a la falda de l'Espadà, a la Vilavella (concretament a la Mallada), on ara hi ha tarongerars.

Començava el treball seleccionant les palmes més llargues per a graneres i les més curtes per a pinzells. La confecció de la granera començava tallant les palmes a la mateixa mida i clavava una tatxa a pam i mig del final de la canya per a ajuntar-les i després de reblar la tatxa, enganxava les palmes i les nugava amb un cordell on havia ficat la tatxa. Tardava de quinze a trenta minuts, encara que el pinzell

requeria més dedicació perquè s'havia de picar amb una massa de fusta per reblanir la palma.

José Roglá s'ho va deixar quan la malaltia el va tombar.

A un poble com la Vilavella, era fàcil que coexistiren dos o tres granerers. A més a més dels ambulants, com un granerer de la Vall, Pepe "Cabra", que portava un carret amb un burret i mentres feia graneres, aprofitava per emportar-se les pells de conill que baratava per mistos i regalissia per als xiquets.

Sembla que aquest ofici era masculí, però hi trobem dos dones de la Vilavella que es dedicaven a aquest menester: Teresa la Catalina, aquesta sols feia pinzells i Concepció l'Escolana que feia les dos coses.

Una granera cap als anys quaranta, valdria de tres a cinc "perres". Cap a la dècada dels setanta uns 10 duros (0,30 euros) i el pinzell 20 duros (0,60 euros).

Cal dir que com la granera s'emprava diàriament, tant dins com fora de casa, es desgastaven prompte. La vida útil d'una granera era d'uns sis mesos.

L'aparició del plàstic va significar la mort de les graneres i pinzells de fibra vegetal.

Casa-Museu dels espartenyers, la Vilavella Sària, granera i graneretes

PUBLICACIÓ AMB L'AJUD ECONÒMIC DE:

PUBLICACIÓ AMB LA COL·LABORACIÓ DE:

Societat d'Amics
de la Serra Espadà